

❖An Lúibín❖

7 Márta 2005

Mná Dé

The relationship between Aborigines and Irish in this country was not always a smooth one, but the latter showed themselves on occasion very capable of defending Aboriginal rights. Pat Jacobs has written of the extraordinary work of the Sisters of St John of God, an Irish order, in the Kimberleys.

Nuair a scríobhfar stair iomlán an chaidrimh, idir mhaith agus olc, a bhí ag na hÉireannaigh agus na Bundúchasaigh ar a chéile, ní fhéadfar na mná rialta a fhágáil as an áireamh. Músclaíodh an smaoineamh seo tar éis alt le Pat Jacobs sa chéad eagrán de *The Australian Journal of Irish Studies* a athléamh. *Exiles in the Wilderness* is teideal dó, agus cuireann an t-údar síos ar mhná rialta de chuid Ord Naomh Eoin Dé, a tháinig go dtí an Astráil Thiar sa bhliain 1907.

An tAthair Matthew Gibney a thug anall iad, fear misniúil a bhí ann ón mbliain 1863 agus a sheas an fód ar son na mBundúchasach. Tharraing sé aghaidh chraois an phobail bháin air féin, go háirithe nuair a bheartaigh sé ar mhisean a chur ar bun ag Beagle Bay sna Kimberleys, áit a raibh grásaeireacht agus iascaireacht phéarlaí ag dul i neart, agus sclábhaithe á ndéanamh de Bhundúchasaigh na háite. D'éirigh leis cúnamh a fháil ó Ord Naomh Eoin Dé in Éirinn; sa bhliain 1907 tháinig deichniúr acu agus seisear nuasachán ina measc, cultacha troma dubha orthu go léir, gan taithí ar bith acu ar an teas uafásach, agus bail ainnis ar thithe an mhisin rompu. (Ní dóichíde rud de ná go raibh Gaeilge ó dhúchas ag cuid acu: as Contae an Chláir dá lán acu nuair ba Ghaeltacht fós é, ach ba é an Béarla teanga an Oird.) Ní raibh airgead acu ná mórán áiseanna, ach deir Jacobs gur fháiltigh na Nyul Nyul rompu tar éis na drochíde go léir a fuair siad ó iascairí péarlaí agus eile.

Na mná agus na cailíní a bhí faoi chúram na mban rialta; misinéirí fir ón nGearmáin, na Bráithre Pallaitíneacha, a bhí i bhfeighil na bhfear agus na mbuachaillí, agus bhí na mná rialta ag brath go mór ar na bráithre i gcomhair bia, bróg agus gach rud eile. Na Spáinnigh agus na Francaigh a bhí ann ina misinéirí roimhe sin; bhí Fraincis fós ag cuid de na seandaoine i measc na Nyul Nyul. Bhí saghas coimhlinte cultúrtha idir na mná rialta agus na Pallaitínigh - na 'Paddies' agus na 'Bismarcks'.

Bhí féith an cheoil sna Nyul Nyul, agus traidisiún fada deasghnáth acu; dá bhrí sin, a deir Jacobs, bhí lé acu le cleachtadh foirmiúil an Chaitleachais - an tAifreann mór, Beannacht na Naomh-Shacraiminte - agus ba chúis bhróin dóibh imeacht na Laidine. Caitleachas an-Eorpach a bhí i gceist, agus chuir na Pallaitínigh féin cór oilte ar bun chun seancheol casta na hEaglaise a chanadh.

Bhí a dteanga féin ag na Nyul Nyul fós nuair a tháinig na misinéirí, agus deireadh na seandaoine iomainn sa tseanteanga sa séipéal; ach ní raibh suim ar bith ag na mná rialta i gcaomhnú agus i neartú an dúchais sin. B'in an aigne a bhí acu ag an am; a mhalairt de scéal a bheadh ann anois. Béarla na hÉireann agus amhráin na hÉireann a múineadh do na páistí, agus ba mhór an lá acu Lá 'le Pádraig. (San am céanna bhí na bráithre ag iarraidh Gearmánaigh a dhéanamh de na buachaillí.) Ar an taobh eile de, tá cur síos ag Jacobs ar an meas a bhí ag na Nyul Nyul ar na hÉireannaigh mná úd a thug oideachas agus grá dóibh, a chuaigh ina bpáirt, agus a chuir in iúl

diaga agus neamhdhiaga. B'fhearr leo ábhar Críostaí, ach ní raibh siad dall ar ábhar eile: tá lorg Veirgil go soiléir ar véarsaí úd Cholmáin, agus fuair na seanfhilí Laidine dídean i dteach Dé.

Sa 6ú haois a thosaigh an imirce seo; tharla imirce mhór eile sa 9ú haois le linn na Lochlannach, agus ceann eile fós sa 12 haois. Leis an gcéad imirce a bhain Columbán, a rugadh i gCúige Laighean am éigin roimh an mbliain 545, agus chaith tamall ina mhanach ag Beannchar. Timpeall na bliana 590, nuair a bhí sé caoga bliain d'aois, thug sé féin agus scata compánach a n-aghaidh ar an bhFrainc, mar a ndeachaigh sé i bhfeidhm go mór ar na daoine. Scríobh sé, más fíor, litir chun an Rí Thuederic á fheannadh as a shaol mallaithe, rud ba chúis lena dhíbirt. Faoi dheireadh tharla san Iodáil é, áit a bhfuair sé bronntanas talún agus ar bhunaigh sé mainistir mhór Bobbio. Scríobh Columbán dánta i Laidin, ach is dóigh gurbh é a chuid próis is mó a chuaigh i bhfeidhm ar a chomh-mhanaigh – litreacha agus searmónacha i Laidin chruinn a bhí breac le sleachta as saothair pháganacha agus saothair dhiaga, á áiteamh ar lucht Dé go mbeidís 'cautus in verbo, promptus in opere; amabilis probis, squalidus inhonestis, lenis infirmis, durus stolidis, rectus erectis, humilis deictis; sobrius ubique, castus ubique, pudicus semper'.

Rinne Columbán mórán chun cultúr na Laidine a choinneáil beo, agus mhúnlaigh sé saol na mainistreach san Eoraip i dtreo gur fhan siad neamhspleách ar na húdaráis ar feadh na gcéadta bliain. Scríobh Éireannach eile, Adhamhnán Oileán Í, beathaisnéis Cholombáin, cé gurbh é atá i gcuid mhaith di ná *exemplae*, scéalta diaga a chuirfeadh ag cuimhneamh ar d'anam thú. Rug stoirm ar Cholombán agus ar a chuid manach lá agus iad amuigh ar an bhfarraige; d'iarr na manaigh ar a gceannaire Dia a ghuí ar a shon.

Mirum dictu, eodem horae momento, quo Sanctus, in prora stans, extensis ad coelum palmis, Omnipotentem exoravit, tota aeris tempestas et maris saevitia, dicto citius sedata, cessavit, et statim serenissima tranquillitas subsequuta est.

Iontach le rá, nuair a sheas an Naomb i dtosach an bháid, a lámha sínte i dtreo na bhflaitheas agus é ag agairt Dé uilechumbachtaigh, a luaithe a rinne sé é mbaolaigh an anfa agus gairbhe na farraige, agus bhí ciúnas an-suaimhneach ann láitbreach.

Trí scéalta Laidine den saghas seo d'éirigh leis na hÉireannaigh iad féin a chur in iúl don chuid ba léannta den Eoraip; agus ba iad na hÉireannaigh féin, mórán, a mhúin dóibh conas na scéalta sin a léamh.

Dá mbeadh amhras ar aon duine faoi fheabhas na Laidín a bhí á múineadh in Éirinn ina dhiaidh sin bheadh cruthú an scéil aige i saothar Sedulius Scottus, scoláire a chnag ar dhoras Hartgar, easpag Liège, am éigin roimh 850, agus a thug leis léann ba dheacair a shárú. Ba ghearr go raibh sé ina múinteoir (*scholasticus*) i scoileanna na hardeaglaise agus aithne aige ar uaisle na háite. Bhí ciall don ghreann aige, agus ní dhiúltaíodh sé do dheoch, mar a chuir sé in iúl go minic le línte greanta:

Cum medus atque cres, cum Bacchi munera desint
Heu quam multiplicis deficit substantia carnis
Quam mitis tellus generat quam roscidus aether...

Nuair atá meá ag teastáil, agus leann Chéiréas, agus féiríní Bhacais; faraor, agus an oiread sin ábhair in easnmah orm, rudaí a gbineann an itheir shéimh agus an t-aer thais.

Ach níorbh é sin bun agus barr an scéil, mar bhí sé in ann dánta áille diaga a chumadh, ar nós an chinn seo i dtaobh theacht na Cásca.

Surrexit Christus sol verus vespere noctis
Surgit et hinc domini mystica messis agri
Nunc vaga puniceis apium plebs laeta labore
Floribus instrepitans publite mella legit...

D'éirigh an fhíorghrian Críost ar maidin; ag éirí dó léiríodh fómbar mistiúil ghort Dé; anois imíonn treibh fháin na mbeach leo, ag bailiú meala go glórach ó bhláthanna corera go saothrach soilbhir amúigh.

Ar leanúint.

CEOL The Frames

Contemporary music from Ireland – one of the best known indie bands: the dates are below.

Banna Éireannach a bhfuil an-ghlaoch ar a gcuid ceoil bhinn dhubhaigh chomhaimseartha. Bhí siad anseo cheana, agus thaitin a seó le mórán. Beidh teacht orthu mar a leanas:

Dé hAoine 25	East Coast Blues & Roots Festival	Byron Bay
Dé Sathairn 26	The Zoo	Brisbane
Dé Céadaoin 30	Metro Theatre	Sydney
Déardaoin 31	Prince of Wales	Melbourne
Dé hAoine 1	Fly By Night	Perth

Mura mian leat An Lúibín a fháil, cuir teachtaireacht chun: colger@melbpc.org.au.

Colin Ryan